

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. Πεδινοί
- β. Ομάδα Ιαπώνων
- γ. Λαϊκό Κόμμα (1910).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις ιστορικές πληροφορίες που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη Σωστό, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη Λάθος, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α. Στις 4 Αυγούστου 1936 ο Ιωάννης Μεταξάς, με την ανοχή του παλατιού, προχώρησε στην κατάλυση του κοινοβουλευτικού καθεστώτος και στην επιβολή δικτατορίας.
- β. Το 1844 ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος διατύπωσε με σαφήνεια στην Εθνοσυνέλευση τη «Μεγάλη Ιδέα».
- γ. Το δημοψήφισμα της 3ης Νοεμβρίου 1935 έδωσε τέλος στη βασιλευόμενη δημοκρατία με ποσοστό 97,6%.
- δ. Το θέμα των δικαιωμάτων των ετεροχθόνων στην Εθνοσυνέλευση, που συνήλθε μετά την Επανάσταση του 1843, έδειξε τη βαθύτερη διάσταση που υπήρχε στην κοινωνία της εποχής.
- ε. Τα γεγονότα της περιόδου 1895-1898, που ήταν καθοριστικά για την τύχη της Κρήτης, προκάλεσαν κύμα μεγάλης φυγής προσφύγων.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β1

Ποια ήταν η κατάσταση του πιστωτικού συστήματος της Ελλάδας από τα πρώτα χρόνια της Ανεξαρτησίας μέχρι την ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας;

Μονάδες 13

ΘΕΜΑ Β2

Ποια προβλήματα αντιμετώπιζαν οι Φιλελεύθεροι στην πολιτική πρακτική την περίοδο 1923-1928;

Μονάδες 12

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε:

- α. τη συμβολή της Τράπεζας της Ελλάδος στη βελτίωση της ελληνικής δημόσιας οικονομίας (1928-1932) και (μονάδες 12)
- β. τις προσπάθειες της Ελληνικής Κυβέρνησης στην αντιμετώπιση της κρίσης του 1929 τόσο στις εσωτερικές όσο και στις εξωτερικές οικονομικές συναλλαγές. (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Στις 14 Μαΐου 1928 άρχισε τη λειτουργία της η Τράπεζα της Ελλάδος, η νέα κεντρική τράπεζα της χώρας, και συνάμα ξεκίνησε η εφαρμογή στην Ελλάδα του κανόνα χρυσού συναλλάγματος, με βάση τον οποίο η δραχμή συνδεόταν με την αγγλική λίρα, δηλαδή με ένα νόμισμα χρυσής βάσης. Με διαφορετικά λόγια, οι κάτοχοι δραχμών μπορούσαν να πάνε στην Τράπεζα της Ελλάδος και να μετατρέψουν –με κάποιους περιορισμούς– τις δραχμές τους σε λίρες. Η υιοθέτηση αυτού του συστήματος εξάρτωσε άμεσα τη νομισματική κυκλοφορία και γενικότερα την προσφορά χρήματος από τις διακυμάνσεις των εξωτερικών συναλλαγών της χώρας.

Κ. Κωστής, *Ο πλούτος της Ελλάδας*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2018, σ. 250.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Από τα τέλη Σεπτεμβρίου του 1931 ως τον Απρίλιο του 1932 κυβέρνηση και Τράπεζα της Ελλάδος προσπαθούσαν να αποτρέψουν το αναπόφευκτο, δηλαδή την επίσημη εγκατάλειψη της ελεύθερης μετατρεψιμότητας της δραχμής στο πλαίσιο του κανόνα χρυσού συναλλάγματος και τη συνεπακόλουθη υποτίμηση της δραχμής, η οποία θα καθιστούσε αδύνατη την εξυπηρέτηση του εξωτερικού δημόσιου χρέους. Στην πράξη η απομάκρυνση από την ελεύθερη μετατρεψιμότητα της δραχμής σε ξένο συνάλλαγμα άρχισε από τα τέλη Σεπτεμβρίου με τους διαδοχικούς περιορισμούς που επιβλήθηκαν. Η εφαρμογή τους είχε ως θύμα τον πρώτο διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, τον Αλέξανδρο Διομήδη, που αντικαταστάθηκε επειδή θεωρήθηκε ότι χαρίστηκε σε μεγάλους βιομηχάνους, επιτρέποντάς τους την εξαγωγή κεφαλαίων τις παραμονές της επιβολής των συναλλαγματικών περιορισμών.

Η κυβέρνηση δίσταζε, όμως, να προχωρήσει στο ξεκαθάρισμα του τοπίου προχωρώντας στην επίσημη άρση της μετατρεψιμότητας. Η αντίστασή της πήγαζε εν μέρει από τις αγκυλώσεις της κυρίαρχης οικονομικής σκέψης στην Ελλάδα.

Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα: Όψεις πολιτικής και οικονομικής ιστορίας 1900-1940*, εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009, σ. 327.

ΘΕΜΑ Δ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφέρετε:

- α. τις θέσεις που εξέφραζε το ρωσικό κόμμα σε πολιτικό, κοινωνικό και θρησκευτικό επίπεδο (μονάδες 19) και
β. τις κοινωνικές ομάδες που συμπαράταχθηκαν με το ρωσικό κόμμα. (μονάδες 6)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Το «ρωσικό» κόμμα [...] υποστήριζε τη συμφιλίωση με την Εκκλησία της Κωνσταντινούπολης (μέσα στο πλαίσιο του αυτοκέφαλου), μεγαλύτερες εξουσίες για την Εκκλησία μέσα στο κράτος, και ορθόδοξη μοναρχία. Σε άλλα ζητήματα η θέση του «ρωσικού» κόμματος ήταν συνήθως συγκεχυμένη ή ασυνεπής. Μέσα στην ενδεκάχρονη αυτή περίοδο διένυσε όλο το φάσμα από την υποστήριξη της απολυταρχίας ως την υποστήριξη της πιο φιλελεύθερης μορφής συνταγματισμού, δεδομένου ότι η θέση του σε κάθε συγκεκριμένη στιγμή εξαρτιόταν από το βαθμό της εύνοιας που του έδειχνε ο βασιλιάς.

John A. Petropoulos, *Πολιτική και συγκρότηση κράτους στο Ελληνικό Βασίλειο (1833-1843)*, τόμος Β', Αθήνα 1985: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, σ. 632.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Το ρωσικόν κόμμα προέβαλλε την ομόδοξον δύναμιν του Βορρά, «την προστάτιδα των καταπιεζομένων ορθοδόξων χριστιανών», ως τον αληθή φίλον της Ελλάδος, ο οποίος υποστηρίζει αποτελεσματικώς και αφιλοκερδώς την ικανοποίησιν των εθνικών δικαίων. Η εφημερίς «Αιών», όργανον του ρωσικού κόμματος, έγραφε μεταξύ άλλων: «Ρωσικόν κόμμα ουδέποτε υπήρξεν, ούτε υπάρχει. Υπήρξε και υπάρχει το μέγα εθνικόν κόμμα, το αφοσιωμένον εις την πίστιν των πατέρων αυτού και απεκδεχόμενον παρά της Ρωσίας τον θρίαμβον της Ορθοδοξίας και το μεγαλείον του Ελληνικού Έθνους εν τω μέλλοντι».

Οι ρωσόφρονες διεκήρυττον ότι η Ρωσία θα εκδιώξη βιαίως τους τούρκους από τα ελληνικά εδάφη και γενικώς από την Βαλκανικήν και την Ανατολήν. Το ρωσικόν κόμμα εθεωρείτο ως εμπορούμενον από συντηρητικής αρχάς. Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ο αρχηγός του κόμματος, εξεδήλωσε τας σκέψεις του κατά της παροχής συντάγματος. Εθεώρει πολιτικώς ανώριμον τον ελληνικόν λαόν.

Χαρίτων Κοριζής, *Η πολιτική ζωή εις την Ελλάδα 1821-1910*, Αθήνα 1974: Αυτοέκδοση, σσ. 56-57.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Από καιρό οι Έλληνες είχαν ζωντανή την ελπίδα ότι ο τσάρος θα τους απελευθέρωνε μια μέρα. [...]

Τους Έλληνες συνέδεαν με τους Ρώσους ακόμη κοινές αναμνήσεις από την εκστρατεία του ρωσικού στόλου υπό τον στρατηγό Αλεξέι Γκριγκόροβιτς Ορλόφ στο Αιγαίο κατά τη διάρκεια του ρωσοτουρκικού πολέμου [...]. Η ειρήνη του Κιουτσούκ Καϊναρτζί (1774) είχε χαρίσει, πρώτον, στην ορθόδοξη Εκκλησία μέσα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία το πλεονέκτημα της ρωσικής προστασίας και, δεύτερον, στους Έλληνες εμπόρους τη δυνατότητα γρήγορου πλουτισμού με το εμπόριο της Μαύρης Θάλασσας, που θεμελίωσε στις Σπέτσες, ένα από τα σημαντικότερα εμπορικά κέντρα της Μεσογείου, τον πολιτικό προσανατολισμό κυρίως προς το Ρωσικό Κόμμα και έδωσε την ώθηση για τη δημιουργία μιας σημαντικής ελληνικής παροικίας στο νέο εμπορικό λιμάνι της Οδησσού.

Gunnar Hering, *Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα 1821-1936*, τόμος Α', Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2004, σσ. 221-222.

ΚΕΙΜΕΝΟ Δ

Βαθιά θρησκευόμενες, υπερβάλλοντας τους κινδύνους για την Ορθοδοξία, εξαιτίας της διαλύσεως των μοναστηριών, παρακινούμενες και από τον κατώτερο κλήρο που ανοιχτά αντιστρατευόταν τα κυβερνητικά μέτρα, οι λαϊκές τάξεις, κοσμικοί και κληρικοί, έβρισκαν ως μόνο καταφύγιο το «ρωσικό» κόμμα, δεμένο ακατάλυτα με τους δεσμούς της Ορθοδοξίας. Παρά το γεγονός ότι το κόμμα είχε στα χρόνια αυτά χτυπηθεί σκληρά, η λαϊκή του βάση, αντί να μειώνεται, διευρυνόταν.

Ιω. Πετρόπουλος, Αικ. Κουμαριανού, «Περίοδος Βασιλείας του Όθωνος 1833-1862» στο *Ιστορία Ελληνικού Έθνους*, τόμος ΙΓ', Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2000, σ. 73.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- A1. α.** Πεδινοί: πολιτική παράταξη που αναδείχθηκε στην εθνοσυνέλευση του 1862 -1864 μετά τις εκλογές του Νοεμβρίου του 1862. Στην συγκρότηση της παράταξης συμμετείχε ενεργά ο λαός. «Οι πεδινοί είχαν ... μικροκαλλιεργητές» (σχολ. εγχειρ., σελ. 77)
β. Ομάδα Ιαπώνων: «Το μοναδικό νέο... το 1908» (σχολ. εγχειρ., σελ. 86).
γ. Λαϊκό κόμμα (1910): «Στα μέσα του 1910... στους Φιλελεύθερους» (σχολ. εγχειρ., σελ. 93)
- A2. α.** Σωστό
β. Λάθος
γ. Λάθος
δ. Σωστό
ε. Λάθος
- B1.** «Το πιστωτικό σύστημα ... κοινωνικών ομάδων» (σχολ. εγχειρ. σελ. 26 – 27)
B2. «Στην πολιτική πρακτική... αντίπαλη παράταξη» (σχολ. εγχειρ. σελ. 104 – 105)
- Γ1. α)** Το 1927, με αφορμή το αίτημα της Ελλάδας στην Κοινωνία των Εθνών για παροχή πρόσθετου δανείου, τέθηκε το ζήτημα της δημιουργίας μιας κεντρικής κρατικής τράπεζας, που θα αναλάμβανε τη διαχείριση των χρεών, την

έκδοση χαρτονομίσματος και την ενιαία εφαρμογή της κυβερνητικής οικονομικής πολιτικής. Παρά τις αντιδράσεις της Εθνικής Τράπεζας και κάτω από την πίεση των ξένων συμβούλων, το Μάιο του 1927 ιδρύθηκε η Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία άρχισε τη λειτουργία της ένα χρόνο αργότερα, και πιο συγκεκριμένα στις 14 Μαΐου 1928, όπως σημειώνεται και στο δευτερογενές παράθεμα Α'. Πολύ γρήγορα πέτυχε σταθερές ισοτιμίες της δραχμής με τα ξένα νομίσματα, στηρίζοντας την έκδοση χαρτονομίσματος στα αποθέματά της σε χρυσό και συνάλλαγμα και εξασφαλίζοντας τη μετατρεψιμότητα του εθνικού νομίσματος σε χρυσό. Έθεσε, δηλαδή, σε εφαρμογή τον «κανόνα χρυσού συναλλάγματος» συνδέοντας την δραχμή με την λίρα Αγγλίας, το πιο ισχυρό και αξιόπιστο νόμισμα της εποχής. Η διασύνδεση αυτή έδινε την δυνατότητα στους κατόχους δραχμών να τις μετατρέπουν, με ελάχιστους περιορισμούς, σε λίρες. («Στις 14 Μαΐου 1928... σε λίρες...») Η επιτυχία αυτή οδήγησε τα δημόσια οικονομικά σε περίοδο ευφορίας, βελτίωσε την πιστοληπτική ικανότητα του κράτους, ενίσχυσε την εισροή συναλλάγματος και τις επενδύσεις και προκάλεσε μία ισχυρή δυναμική που επέτρεψε τις σημαντικές πολιτικές, θεσμικές και οικονομικές πρωτοβουλίες της τελευταίας κυβέρνησης του Ελευθερίου Βενιζέλου (1928-1932). Η περίοδος αυτή κράτησε μέχρι τις αρχές του 1932, οπότε εκδηλώθηκαν στη χώρα οι συνέπειες της μεγάλης οικονομικής κρίσης, που ξεκίνησε από τη Νέα Υόρκη το 1929. Παράλληλα, όπως αναφέρει ο Κ. Κωστής, η όλη διαδικασία διευκόλυνε την ενσωμάτωση της ελληνικής οικονομίας στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα εξαρτώντας την νομισματική κυκλοφορία από τις διακυμάνσεις των εξωτερικών συναλλαγών της χώρας. Η εξέλιξη αυτή, παρά τα θετικά της, καθιστούσε περισσότερο εύλωτη την οικονομία της χώρας στις διακυμάνσεις και τις κρίσεις της διεθνούς αγοράς. («Η υιοθέτηση αυτού... χώρας.»)

- Β) Η παγκόσμια οικονομική κρίση έφτασε στην Ελλάδα σε μία εποχή «ευημερίας». Η «ευημερία» σήμαινε ότι η εμπιστοσύνη των Ελλήνων σε ένα καλύτερο οικονομικά μέλλον είχε αποκατασταθεί, οι σκοτεινές εποχές της δεκαετίας του 1920 έδειχναν να απομακρύνονται, οι πληγές έκλειναν, η φτώχεια περιοριζόταν και το ελληνικό κράτος έδειχνε να σχεδιάζει το μέλλον με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και αισιοδοξία.

Οι προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης να αποτρέψει την κρίση εξάντλησαν τα αποθέματα της χώρας σε χρυσό και συνάλλαγμα. Για την ακρίβεια, όπως αναφέρει και ο Χ. Χατζηιωσήφ στο δευτερογενές παράθεμα Β', από τα τέλη Σεπτεμβρίου του 1931 η ελληνική κυβέρνηση και η κεντρική τράπεζα επέβαλαν διαδοχικούς περιορισμούς στην ελεύθερη μετατρεψιμότητα της δραχμής σε ξένα νομίσματα. Μάλιστα, η εφαρμογή των μέτρων αυτών οδήγησε στην αντικατάσταση του Α. Διομήδη από την θέση του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας με την κατηγορία ότι παρείχε διευκολύνσεις σε ορισμένους οικονομικούς παράγοντες, επιτρέποντας τους να μεταφέρουν στο εξωτερικό τα κεφάλαια που διατηρούσαν σε ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα, λίγες μέρες πριν επιβληθούν περιορισμοί στην κυκλοφορία συναλλάγματος. Παρά τις κινήσεις που έγιναν η κυβέρνηση δίσταζε να προχωρήσει στην λήψη πιο δραστηκών μέτρων αίροντας πλήρως την μετατρεψιμότητα της δραχμής. Μια τέτοια κίνηση έβρισκε προσκόμματα όχι μόνο στις ιδεοληψίες που χαρακτήριζαν την κυρίαρχη οικονομική σκέψη στην Ελλάδα για το αλάνθαστο του φιλελευθερισμού («Στην πράξη η απομάκρυνση... στην Ελλάδα») αλλά και στις εξελίξεις που αυτή θα επέφερε στο δημόσιο χρέος· η εγκατάλειψη του χρυσού κανόνα θα οδηγούσε αυτόματα σε υποτίμηση της δραχμής και αυτό με την σειρά του θα καθιστούσε αδύνατη την εξυπηρέτηση των δανείων της χώρας προς το εξωτερικό οδηγώντας την ελληνική οικονομία στην χρεοκοπία. («Από τα τέλη Σεπτεμβρίου... δημόσιου χρέους.»). Την άνοιξη του 1932, όμως, η κυβέρνηση δεν μπόρεσε να αποφύγει την αναστολή της μετατρεψιμότητας του εθνικού νομίσματος, καθώς και την αναστολή εξυπηρέτησης των εξωτερικών δανείων. Έτσι εγκαينιάστηκε μια περίοδος ισχυρού κρατικού παρεμβατισμού στα οικονομικά ζητήματα, ιδιαίτερα στις εξωτερικές συναλλαγές, και μια πολιτική προστατευτισμού, με σκοπό την αυτάρκεια της χώρας. Η Ελλάδα μπήκε με τη σειρά της στο χώρο της κλειστής οικονομίας, όπου οι συναλλαγές καθορίζονταν περισσότερο από γραφειοκρατικές διαδικασίες παρά από ελεύθερες οικονομικές συμφωνίες.

Στο εξωτερικό εμπόριο κυριάρχησε προοδευτικά η μέθοδος του διακανονισμού «κλήριγκ». Οι διεθνείς συναλλαγές δεν γίνονταν, δηλαδή, με βάση το μετατρέψιμο συνάλλαγμα αλλά με βάση διακρατικές συμφωνίες που κοστολογούσαν τα προς ανταλλαγή προϊόντα και φρόντιζαν να ισοσκελίσουν την αξία των εισαγωγών με την αντίστοιχη των εξαγωγών, στο πλαίσιο ειδικών λογαριασμών. Για μια χώρα, όπως η Ελλάδα, όπου οι συναλλαγές με το εξωτερικό ήταν έντονα ελλειμματικές, η διαδικασία αυτή, πέρα από τα αρνητικά, είχε και θετικά στοιχεία

- Δ1. α) «Σε αντίθεση με τις ... οργάνωση της χώρας» (βλέπε σχολικό εγχειρίδιο σελίδα 66). «Χαρακτηριστικό ... επιλογές του (βλέπε σχολικό εγχειρίδιο σελίδα 66).

Σε πολιτικό επίπεδο τα μέλη του ρωσικού κόμματος «πίστευαν... ψήφιση συνταγμάτων» (βλέπε σχολικό εγχειρίδιο σελίδα 67). Οι παραπάνω πληροφορίες επιβεβαιώνονται από το κείμενο Α που αποτελεί δευτερογενή πηγή, το οποίο παρουσιάζει το ρωσικό κόμμα με συγκεχυμένη πολιτική ιδεολογία, εφόσον υποστήριζε κατά καιρούς τόσο την απολυταρχία όσο και το φιλελεύθερο συνταγματικό καθεστώς, με μοναδικό κριτήριο το βαθμό εύνοιας που ο βασιλιάς έδειχνε προς αυτό («σε άλλα ζητήματα ... ο βασιλιάς»).

Το ρωσικό κόμμα σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και εσωτερικής οργάνωσης στήριζε τις ελπίδες του στη Ρωσία θέτοντας την ως πρότυπο. Παράλληλα, θεωρούσε ότι ως ομόθηρη χώρα ήταν η μόνη ικανή να προστατέψει τους απανταχού ορθόδοξους χριστιανούς και επομένως πρόθυμη να ικανοποιήσει τις εθνικές τους διεκδικήσεις.

Χαρακτηριστική είναι η αναφορά της εφημερίδας «Αιών», που αποτελούσε όργανο του ρωσικού κόμματος, της οποίας οι δηλώσεις προσδίδουν στοιχεία πρωτογενούς πηγής ενσωματωμένα στο κείμενο Β. Σύμφωνα με την εφημερίδα, ρωσικό κόμμα δεν υφίστατο παρά μόνο «εθνικό», με κύριο χαρακτηριστικό την Ορθόδοξη πίστη, την αποδοχή της ορθόδοξης κυριαρχίας μέσω της Ρωσίας και τη βεβαιότητα ανάδειξης του ελληνικού μεγαλείου στο απώτερο μέλλον, («το ρωσικόν κόμμα ...μέλλοντι»). Εξάλλου, το ρωσικό κόμμα διακήρυττε την πεποίθησή ότι η Ρωσία επρόκειτο να απελευθερώσει τα ελληνικά εδάφη από τους Τούρκους («οι ρωσόφωνες ... την Ανατολήν»). Χαρακτηριστικό του κόμματος και σε πολιτικό επίπεδο, ήταν η άκρως συντηρητική στάση του. Κατ'ά κύριο

λόγο υπήρξε αντισυνταγματικό καθώς ο αρχηγός του Θ. Κολοκοτρώνης εκτιμούσε ότι ο ελληνικός λαός ήταν πολιτικά ανώριμος («Το ρωσικόν κόμμα θεωρείτο... λαόν.»).

Σε θρησκευτικό επίπεδο το ρωσικό κόμμα θεωρούσε θεμέλιο της κοινωνικής τάξης την θρησκεία. «Σε αυτήν βασιζόταν... νομιμότητα της εξουσίας.» (βλέπε σχολικό εγχειρίδιο σελίδα 66) και «Το ιδιαίτερο πρόβλημα... έντονη αντιπολίτευση.» (βλέπε σχολικό εγχειρίδιο σελ. 67-68. Σύμφωνα με την δευτερογενή πηγή Α΄ βασικές θέσεις του ρωσικού κόμματος ήταν η υποταγή της Εκκλησίας της Ελλάδας στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και μεγαλύτερες εξουσίες για την εκκλησία αναγνωρίζοντας της κυρίαρχη θέση. («Το ρωσικό κόμμα... ορθόδοξη μοναρχία.») Οι πληροφορίες επιβεβαιώνονται από το σχολικό εγχειρίδιο αφού οι οπαδοί του κόμματος απαιτούσαν την ίδρυση ισχυρού κράτους το οποίο θα συνεργαζόταν με την Ρωσία και το Οικουμενικό Πατριαρχείο αποσκοπώντας στην καθαρότητα της πίστης και της κυριαρχία της εκκλησίας.

Τέλος, σε ό, τι αφορά τα κοινωνικά θέματα το ρωσικό κόμμα «καταπολεμούσε... συναίσθημα των Ελλήνων.» (βλέπε σχολικό εγχειρίδιο σελίδα 66).

- β) «Με το κόμμα αυτό συμπαράτάχθηκαν... απολύθηκαν.» (βλέπε σχολικό εγχειρίδιο σελίδα 66). Παρά τα προβλήματα που αντιμετώπιζε την περίοδο αυτή, το ρωσικό κόμμα διέθετε σημαντική λαϊκή βάση. Οι οπαδοί του, σύμφωνα με την δευτερογενή πηγή Δ΄, προέρχονται από τις λαϊκές τάξεις και ήταν τόσο κοσμικοί όσο και κληρικοί, άνθρωποι βαθιά θρησκευόμενοι που ανησυχούσαν από την διάλυση των μοναστηριών και αντιτάσσονταν στα κυβερνητικά μέτρα που θεωρούνταν απειλή για την ορθοδοξία. («Βαθιά θρησκευόμενες... διευρυνόταν.»). Κοινωνικές τάξεις που συμπαράτάχθηκαν με το ρωσικό κόμμα συνδέονται με την εκστρατεία του ρωσικού στόλου στο Αιγαίο κατά την διάρκεια του ρωσοτουρκικού πολέμου και με την Συνθήκη του Κιουτσούκ-Καϊναρτζή. Οι παραπάνω συνθήκες επηρέασαν την πολιτική σκέψη των Ελλήνων εμπόρων και πλοιοκτητών ειδικά εκείνων που ζούσαν στις Σπέτσες και σε ελληνικές παροικίες στα λιμάνια της Νότιας Ρωσίας, όπως η Οδησσός. («Τους Έλληνες συνέδεαν... της Οδησσού.»)

Επιμέλεια:

Φαρσάρη Ελένη • Ευδάκης Μύρωνας